

БІЗНЕС-АСОЦІАЦІЇ В СИСТЕМІ ІНФРАСТРУКТУРНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

В роботі досліджено сучасний стан бізнес-асоціацій в Україні та їх роль в системі інфраструктурного забезпечення малого та середнього підприємництва. Детально проаналізовано типологію, функції, задачі, проблеми розвитку та шляхи посилення впливу об'єднань підприємців на бізнес-середовище. Розкрито ключові функції бізнес-асоціацій у процесі забезпечення взаємодії із владою, національним та закордонним бізнесом, громадськими організаціями. Доведено, що сфери діяльності об'єднань підприємців дуже близько корелюють з існуючими напрямками інфраструктурної підтримки бізнесу.

Ключові слова: малий і середній бізнес, інфраструктура підприємництва, бізнес-асоціації, підприємницькі союзи.

D.A. ANTONIUK, N.H. ENGOYAN

Zaporizhzhya National University

BUSINESS ASSOCIATIONS IN THE INFRASTRUCTURE OF SMALL AND MEDIUM-SIZED BUSINESSES IN UKRAINE

Abstract – The aim of the research – to explore the essence of the business associations functioning and their role in the small and medium enterprises infrastructure in the process of interaction with government, business, civil society and international partners.

Detailed analysis of the typology, functions, tasks, problems and ways of strengthening business associations impact on the business environment was analyzed. The world's model of business associations (anglo-saxon, continental and mixed) was considered. The advantages and disadvantages of each was established. Quantitatively and qualitatively their impact on the business environment in Ukraine was assessed. The key functions of business associations in the process of interaction with the government, national and foreign businesses, non-governmental organizations was covered. The scopes of business associations very closely correlating with existing business support infrastructure areas: creating and providing information, credit and financial support, transfer of ownership, representation companies, innovations, expert technical activities, education and training; which once again underlines their special role in the infrastructure of entrepreneurship.

The ways of role strengthening of business associations in entrepreneurship infrastructure system was proposed, the key of which is to create a positive corporate image business associations as a guarantee of sustainable development and national recognition.

Keywords: small and medium business, entrepreneurship infrastructure, business associations.

Постановка проблеми

Реформи практично в усіх сферах економічної діяльності України обумовлюють виникнення чисельних проблем розвитку підприємництва. Великі підприємства, холдинги та фінансово-промислові групи в змозі самостійно вирішувати проблемні питання за допомогою власного інтелектуального, кадрового та ресурсного потенціалу, формування груп лобювання в місцевих і центральних органах влади й органах самоврядування. Натомість невеликі підприємства та приватні підприємці зазнають багато незручностей у веденні бізнесу: політична нестабільність, регуляторні процедури та корупція, захист прав власності, доступ до кредитних ресурсів, кримінальний тиск тощо.

Проблема набуває особливої актуальності у зв'язку з прагненнями України до мегарегіональної інтеграції у Європейський чи Митний союзи, адже обумовлює необхідність імплементації нових стандартів якості товарів і послуг, нових принципів та підходів ведення господарської діяльності, у зв'язку з чим переважна більшість суб'єктів малого та середнього бізнесу прагне до посилення захисту від іноземних конкурентів на внутрішніх ринках та пошуку провідників на зовнішніх.

Світовою практикою захисту прав та інтересів підприємців є створення незалежних організацій – бізнес-асоціацій, які в більшості країн світу є одним із ключових і дуже дієвих елементів інфраструктури підприємництва. Крім того, об'єднання підприємців є невід'ємною частиною громадського суспільства, показником його спроможності до самоорганізації, захисту своїх прав і представлення інтересів. Розбудові таких об'єднань приділяється значна увага як з боку держави, так і з боку громадськості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Існує багато визначень поняття бізнес-асоціація, однак найбільш повним і змістовним, на нашу думку, є запропоноване Г. Чижиковим [1]: «Бізнес-асоціацію визначають, як специфічну інтегруючу, структурно і функціонально організовану систему, що є незалежною від державних, владних або будь-яких інших структур, діє в правовому полі, захищає інтереси і задовольняє відомі потреби своїх членів, що входять до асоціації на підставі добровільності і рівноправності; її діяльність підпорядковується декларованій місії і відповідає єдиній меті та фінансується за рахунок членських внесків і коштів, отриманих від комерційної діяльності, що не суперечить її місії». Це визначення вдало формулює вимоги до бізнес-асоціацій: складається з членів (фізичних осіб, юридичних осіб), що відповідають ознаками, які встановлені даною асоціацією; юридично оформлена організація, мета і діяльність якої регламентовані її статутом та іншими документами; управляється демократично обраним правлінням, які визначають політику і обирають посадових осіб, що реалізують цю політику.

Різні аспекти діяльності бізнес-асоціацій є об'єктом дослідження в роботах таких зарубіжних і

вітчизняних економістів та аналітиків, як М. Альперович, І. Ансофф, А. Вінников, В. Глушков, Р. Донер, С. Дорошева, П. Друкер, Ю. Єхануров, Н. Захарченко, Д. Кліланд, Г. Кузнецов, Т. Лужанська, Д. Ляпін, К. Ляпіна, В. Ляшенко, В. Мальцев, М. Мальський, Б. Мільнер, М. Олсон, Ю. Середа, Л. Ситнік, С. Скрипченко, С. Соколенко, Г. Чижиков, Б. Шнайдер та інші. У працях цих та інших науковців широко висвітлені:

- типологія бізнес-асоціацій: за територією діяльності (регіональні та національні); за приналежністю її членів до якої-небудь конкретної галузі (галузеві та міжгалузеві); за організаційно-правовою формою (громадська організація, спілка, торгово-промислова палата); за кількістю членів організації тощо [1, 2];
- функції бізнес-асоціацій: захисна; представницька; консультаційно-освітня; методична; надання послуг тощо [1, 3];
- задачі бізнес-асоціацій: посередництво між бізнесом та владою, лобіювання інтересів членів бізнес-об'єднання в органах влади та місцевого самоврядування; підтримка вітчизняних експортерів на зовнішніх ринках; лобіювання інтересів бізнесу в уряді; сприяння розвитку коопераційних зв'язків; захист інтересів національного бізнесу в умовах регіональної інтеграції [1, 4, 5]; формування позитивної корпоративної етики ведення бізнесу, контроль за владою [6]; реалізація основних засад провадження державної регуляторної політики [7], надання інформаційних, консалтингових і експертно-технічних послуг [5] та інші;
- алгоритми створення, ведення господарської діяльності, формування стратегій розвитку бізнес-асоціацій [8];
- місце бізнес-асоціацій у розвитку зовнішньоекономічних зв'язків, підтримці малого та середнього бізнесу тощо [9, 10].

Невирішена раніше частина загальної проблеми

Хоча наукові та практичні здобутки в питаннях дослідження значення, функцій і напрямів роботи об'єднань підприємств і підприємців досить вагомі, але на сьогодні необхідним є дослідження ролі бізнес-асоціацій в загальній системі інфраструктурного забезпечення підприємництва, розробленні пропозицій і рекомендацій щодо удосконалення діяльності таких об'єднань та підвищення ефективності їх впливу на бізнес-середовище в умовах трансформацій як в середині країни, так і перспектив регіональної та державної інтеграції.

Цілі статті

Метою статті є дослідження сутності функціонування бізнес-асоціацій та їх ролі в системі інфраструктурного забезпечення малого та середнього підприємництва в процесі забезпечення взаємодії із владою, бізнесом, громадськими організаціями та закордонними партнерами. Для досягнення мети поставлено такі задачі дослідження:

- показати значення бізнес-асоціацій у формуванні інфраструктури підприємництва з урахуванням історичного досвіду;
- розкрити функції підприємницьких об'єднань у процесі забезпечення взаємодії із владою, бізнесом, громадськими організаціями та закордонними підприємствами;
- проаналізувати рівень розвитку бізнес-асоціацій в Україні та виявити існуючі проблеми їх функціонування;
- розробити шляхи посилення ролі об'єднань підприємців в системі інфраструктури підприємництва.

Результати дослідження

Для розуміння ролі бізнес-асоціацій в системі інфраструктурного забезпечення підприємництва в Україні доцільно проаналізувати фундаментальні дослідження закордонних вчених і існуючі моделі об'єднань підприємців. Науковцями ґрунтовно досліджені [9, 11] світові моделі бізнес-асоціацій (табл. 1), особливості яких сформувалися під впливом певної політичної культури – англосаксонська, континентальна та змішана. Зокрема, континентальна модель передбачає наявність встановленої законом сфери діяльності; чітке розмежування функцій між асоціаціями, які виконують різні завдання; обмеження конкуренції та суперництва між ними; логічно витриманий принцип приєднання більш дрібних асоціацій до об'єднуючої їх великої структури; високий ступінь формальної участі в роботі державного апарату, що відповідає за бізнес-політику. З іншого боку, для англосаксонської моделі характерна відсутність спеціального законодавства, добровільний характер членства, відсутність обмежень для створення бізнес-асоціації, відсутність вимог до асоціацій щодо виконання функцій, делегованих державою. Головне своє завдання бізнес-асоціації цього типу бачать у захисті інтересів своїх членів стосовно держави, але не в розробленні та реалізації певної політики спільно з державними інститутами і не в наданні технічної допомоги і ділових послуг своїм членам. Змішана модель, яка використовується в Україні, вимагає поєднання ряду характеристик обох моделей.

Позитивними рисами континентальної моделі, які можуть бути привабливими для бізнес-асоціацій України, є привілейований правовий статус і міцна фінансова база. Найсильнішими сторонами англосаксонської моделі є її незалежність від уряду та орієнтація на попит. Розглядаючи моделі функціонування об'єднань підприємців з точки зору використання накопиченого досвіду для України, слід відмітити, що спроба копіювання якоїсь системи іншої країни неможлива і небажана. Модель

функціонування бізнес-асоціацій повинна ґрунтуватися на політичних, економічних і соціальних особливостях розвитку країни.

Таблиця 1

Класифікація деяких систем палат [11]

Континентальна модель	Англосаксонська модель	Змішана система
Африка: Алжир, Берег слонової кості, Єгипет, Еритрея, Марокко, Сенегал, Туніс	Африка: Гана, Мозамбик, Сьєрра-Леоне, Південна Африка, Зімбабве	
Європа: Австрія, Франція, Німеччина, Угорщина, Італія, Нідерланди, Словацька Республіка, Словенія, Іспанія	Європа: Чеська Республіка, Данія, Естонія, Ірландія, Литва, Норвегія, Польща, Швеція, Швейцарія, Великобританія	Росія, Україна, Білорусія
	Північна Америка: Канада, США	
	Латинська Америка: Аргентина, Чилі, Ямайка, Перу, Венесуела	Латинська Америка: Бразилія***, Мексика***
	Азія і Австралія: Австралія, Індія, Непал, Фіджі, Сінгапур, Шрі-Ланка	Азія: Японія, Таїланд

* Бразилія і Мексика знаходяться в процесі реформування своєї системи палат швидше у бік чистої англосаксонської моделі, а не змішаної

Розглядаючи розуміння ролі бізнес-асоціацій в історичному контексті, доцільно звернути увагу на роботи Манкура Олсона [12, 13], який розкриває взаємозв'язок між економічним розвитком в індустріально-розвинених демократичних країнах і зміцненням інтересів окремих угруповань, включаючи ділове співтовариство. На його думку, «сильні бізнес-асоціації» фактично завдають шкоди національній економіці, оскільки протистоять ринковій конкуренції. Це пов'язано, по-перше, з тим, що фінансуючи діяльність, пов'язану з перерозподілом, наприклад, лобіюванням більш сприятливого податкового та наглядового режиму, бізнес-асоціації крадуть у капіталу, призначеного для розвитку виробничих і людських ресурсів, здатних виробляти нові матеріальні цінності. По-друге, Олсон припускає, що асоціації гальмують впровадження і широке розповсюдження нових технологій, оскільки відстоюють інтереси своїх найменш енергійних членів, а також тому, що нові технології здатні підірвати угоди картельного характеру, досягнуті окремими галузевими асоціаціями. По-третє, він вважає, що, захищаючи своїх членів від конкуренції з боку іноземних компаній, бізнес-асоціації протистоять ефективності та економічності, які є чинниками міжнародної торгівлі.

Однак висновки Манкура Олсона про те, що, обслуговуючи приватні компанії, асоціації лише перерозподіляють матеріальні блага, але не створюють нові, не знаходить підтвердження. Для країн, які розвиваються, Р. Донер і Б. Шнайдер [2] показали, що в умовах недосконалих державних інститутів бізнес-асоціації можуть стати для уряду інструментом «зворотного зв'язку» з бізнесом, джерелом інформації про порушення прав власності і бар'єри розвитку підприємництва. Ефект виробництва «суспільних благ» в результаті діяльності бізнес-асоціацій може виникати, коли в економіці відсутні розвинені інститути ринкової інфраструктури. Ця гіпотеза, на нашу думку, має місце для нашої країни.

Разом із тим спостерігаються різні ефекти від діяльності бізнес-асоціацій в країнах з різним рівнем розвитку [14]. Для прикладу, у США кожен четвертий підприємець є членом будь-якого об'єднання, кожен дев'ятий – членом понад двох. Загальна кількість профспілкових бізнес-асоціацій у США становить 3341. У Польщі таких об'єднань налічується близько 1285. За останніми даними, близько 10–20% представників малого та середнього підприємництва є їхніми членами. Якщо взяти Угорщину чи Чехію, то в кожній з цих країн налічується близько 1000 підприємницьких об'єднань. Це свідчить про те, що підприємці в багатьох країнах вбачають велику користь в об'єднанні і намагаються розв'язувати свої проблеми саме через об'єднання в організації такого типу [15].

В Україні загальна кількість офіційно зареєстрованих об'єднань підприємців різного рівня коливається від 400 до 500. Але варто підходити до цієї цифри досить виважено, оскільки до задекларованої кількості об'єднань зараховані ті, які не є дійсно працюючими. Це об'єднання, які були створені на так званих «помилкових принципах». Наприклад, стверджувати, яка кількість об'єднань підприємців в Україні є сьогодні реально працюючими, дуже важко. На думку авторів [10], кількість дійсно працюючих об'єднань підприємців в Україні на всіх рівнях (від національного до місцевого) не перевищує 200, якщо виключити зі списків такі, що були засновані з метою отримання гранту або в політичних цілях.

Окрім проблем із кількістю бізнес-асоціацій, слід відмітити і їх низьку якість роботи, адже поки що рано говорити про українські бізнес-асоціації як про інститути громадського суспільства через існування недовіри серед широкого кола самих підприємців, відносну незацікавленість влади у їх роботі, недостатнє фінансування утримання подібних структур, відсутність у підприємців, які звикли самостійно приймати

управлінські рішення, розуміння щодо необхідності структурної інтеграції. Поки що бізнес-асоціації служать швидше для налагодження «горизонтальних» зв'язків між підприємцями. Сама по собі «горизонтальна спрямованість» таких асоціацій надзвичайно важлива для українського бізнес-середовища, оскільки сприяє встановленню порядку та стабільності в ділових відносинах. Щодо «вертикальних» зв'язків, діяльність бізнес-асоціацій, які виступають в ролі посередників між бізнесом і владою, спрямована не на зміну ділового клімату через діалог, а, швидше, на надання допомоги бізнесменам, які мають пристосуватися до змінних умов і правил, диктованих державою [16]. Все це вимагає глибокого переосмислення та посилення ролі бізнес-асоціацій в системі інфраструктурного забезпечення підприємництва.

Ключовий вплив на підприємства малого, середнього та крупного бізнесу, що інтегруються до бізнес-асоціації, чинять державні та місцеві органи влади, правоохоронні та контролюючі органи, інші бізнес-асоціації, зовнішні та внутрішні ринки, наукові та освітні установи (рис. 1).

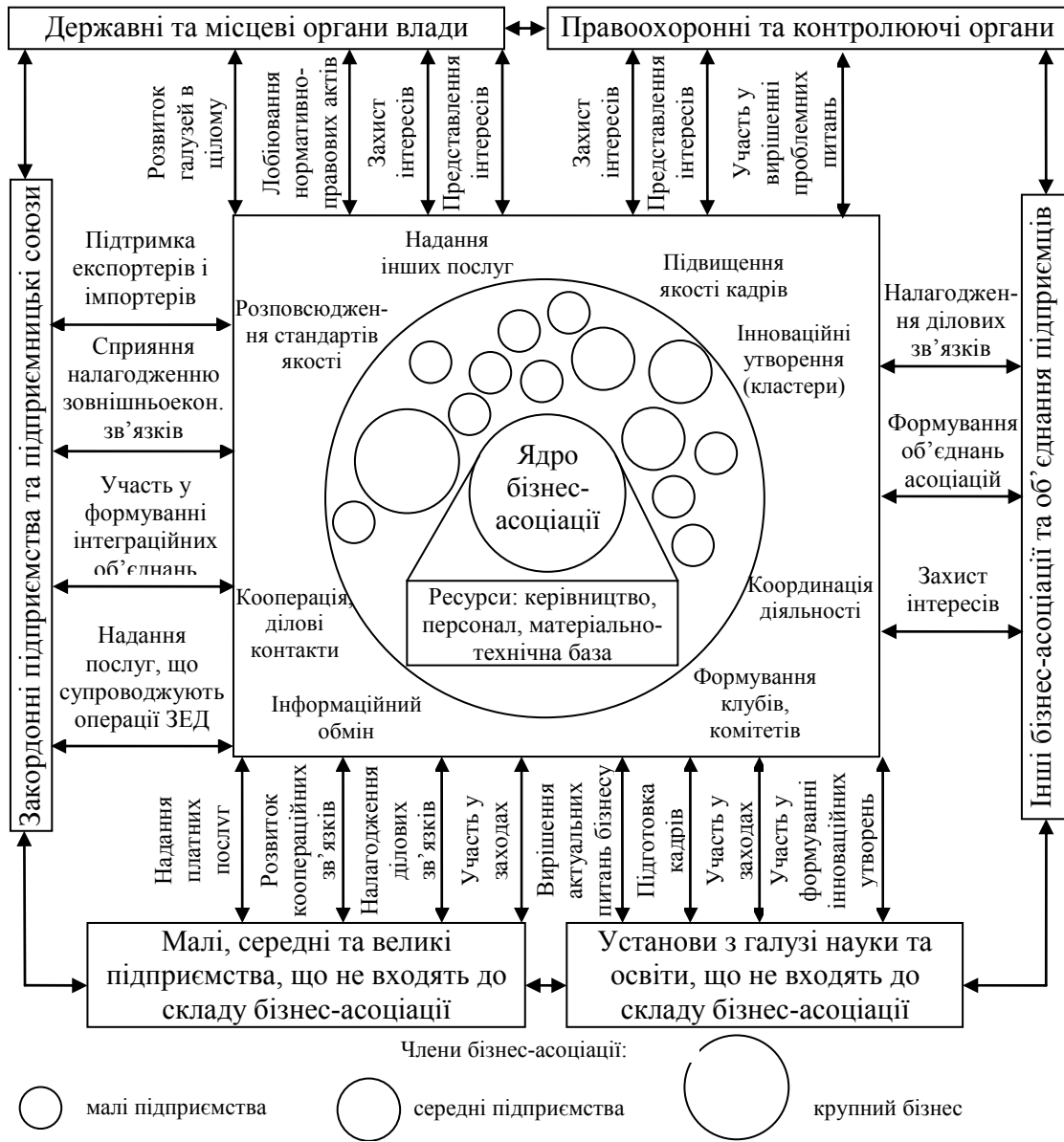

Рис. 1. Функції бізнес-асоціацій у процесі забезпечення взаємодії із владою, бізнесом і закордонними підприємствами

Всередині об'єднання підприємців здійснюється інформаційний обмін, формуються ділові контакти, коопераційні зв'язки, створюються інноваційні утворення зазвичай із залученням установ і організацій (підприємницьких, наукових і освітніх) ззовні. Окрім цього ядро бізнес-асоціації може надавати широкий комплекс послуг (інформаційні, консалтингові, експертно-технічні, освітні, виставкові тощо). Взаємодія з державними і місцевими органами влади, правоохоронними і контролюючими органами здійснюється з метою представлення та захисту, лобювання інтересів членів бізнес-асоціації. Підприємства, що не входять до їх лав, можуть надаватися платні послуги, вони беруть участь у інформаційно-консультаційних заходах разом із членами, однак на інших умовах. Окрім цього залучаються представники наукових і освітніх установ для розв'язання актуальних питань бізнесу, підготовки та відбору кадрів, участі у формуванні інноваційних утворень тощо. Можливі випадки інтеграції бізнес-асоціацій з іншими

подібними у мегаінтеграційні групування підприємств, що дозволяє більш потужно проявляти інтереси своїх членів. Особливо важливими є на сьогодні взаємовідносини на зовнішніх ринках, діяльність бізнес-асоціацій у цьому напрямі має зосереджуватися на підтримці експортерів та імпортерів, сприяттні налагодженню зовнішньоекономічних зв'язків, участі у формуванні інтеграційних об'єднань та наданні інших послуг.

Бізнес-асоціації як форма самоорганізації ділового співтовариства мають орієнтуватися на побудову ефективної інфраструктури підтримки малого та середнього бізнесу. Існування такого посередника між бізнесом, суспільством та владою забезпечує налагодження інформаційного мосту, дієвого важелю впливу бізнесу на владу і суспільство. Діяльність бізнес-асоціацій повинна базуватися на наукових принципах організації внутрішньої та зовнішньої взаємодії, носити системний характер. Це дозволить постійно підвищувати рівень бізнес-освіченості підприємств, ефективність менеджменту, застосовувати інструменти бізнес-планування та маркетингових досліджень за наявності консалтингової допомоги з боку спеціалістів бізнес-асоціації, налагоджувати партнерські відносини за допомогою участі у виставковій та ярмарковій діяльності, ділових місіях та тематичних зустрічах.

Рис. 2. Кореляція напрямів інфраструктурного забезпечення підприємництва зі сферами діяльності бізнес-асоціацій

Проаналізовані сфери діяльності об'єднань підприємців дуже близько корелюють із існуючими напрямками підтримки бізнесу: створення та забезпечення інформацією, кредитно-фінансова підтримка, передача прав власності, представлення інтересів підприємств, інноваційна діяльність, експертно-технічна діяльність, освіта та підвищення кваліфікації [17] (рис. 2). Це ще раз підкреслює особливу їх роль у системі інфраструктурного забезпечення підприємництва.

Низький рівень розвитку бізнес-асоціацій, який є однією з причин недостатнього інфраструктурного забезпечення малого та середнього підприємництва, особливо в депресивних, аграрних районах і сільських місцевостях, може також бути пов'язаний з існуванням таких проблем:

- 1) високий ступінь тінзації діяльності малого і середнього бізнесу, недостатня обізнаність підприємців щодо законодавчого статусу і законних можливостей членства у бізнес-асоціаціях [10, с. 24-25, 18];
- 2) відсутність культури та менталітету, необхідних для роботи бізнес-асоціації (наприклад, через монопольну діяльність за певними напрямками роботи за часів Радянського союзу);
- 3) відсутність довіри до бізнес-асоціацій;
- 4) відносна незацікавленість влади в існуванні бізнес-асоціацій;
- 5) застаріла законодавча база, що регламентує діяльність бізнес-асоціацій;
- 6) слабка робота з членами асоціації, відсутність живого зв'язку між бізнес-асоціаціями та членами;
- 7) неефективне управління всередині бізнес-асоціації;
- 8) недостатність фінансових ресурсів на утримання подібних структур.

Посилення ролі бізнес-асоціацій в системі інфраструктурного забезпечення підприємництва і бізнес-середовищі, на нашу думку, може бути досягнуто деякими шляхами.

По-перше, завдяки делегуванню частини державних регулюючих та контролюючих функцій підприємницьким союзам [6]. У розвинених європейських країнах на бізнес-асоціації покладені функції контролю і нагляду за діяльністю суб'єктів підприємництва, видачі дозвільних документів, ліцензування діяльності, технічного регулювання, розроблення та встановлення обов'язкових для виконання правил і стандартів професійної діяльності, притягнення до відповідальності несумлінних учасників ринку тощо [19].

Хоча на нашу думку, в Україні реалізації на практиці проекту делегування повноважень від влади до громадських об'єднань заважає, насамперед, незрілість та неготовність самих некомерційних організацій до такого широкого кола повноважень.

По-друге, у більшості країн Європи (Іспанія, Франція, Німеччина, Італія, Австрія) в законодавчому порядку введена система обов'язкового членства підприємства у деяких бізнес-асоціаціях, наприклад, торгово-промислових палатах, ремісничих спілках, що надає право об'єднаним членам більш ефективно вести діалог із владою. Цей шлях, на наш погляд, також не є ефективним, адже буде створювати додатковий бар'єр (джерела фінансових ресурсів) та призведе до негативних реакцій з боку бізнесу.

По-третє, і найефективніше, завдяки формуванню позитивного корпоративного іміджу бізнес-асоціацій як гаранту стабільного розвитку та загальнодержавного визнання. Цей шлях може бути реалізований завдяки активності безпосередньо бізнес-асоціацій, їх участі у розробленні перспективних планів і програм розвитку економіки регіонів, підвищенню соціального статусу та престижу підприємства – члена асоціації завдяки різноманітним преміям, конкурсам у різних категоріях, активізації участі в діяльності міжнародних організацій та регіональних угруповувань.

Запропоновані вище шляхи посилення ролі бізнес-асоціацій в системі інфраструктурного забезпечення підприємництва потребують проведення додаткових досліджень з метою визначення чіткого алгоритму діяльності об'єднань підприємств як на регіональному, так і на національному рівні

Висновки

Аналіз сучасного стану бізнес-асоціацій в Україні та їх ролі в системі інфраструктурного забезпечення малого та середнього підприємництва дозволив:

- встановити особливе місце бізнес-асоціацій у процесі захисту прав і інтересів малого та середнього бізнесу як на внутрішніх ринках, так і на зовнішніх – у зв'язку з прагненнями України до мегарегіональної інтеграції у Європейський чи Митний союзи;
- дослідити типологію, функції, задачі, алгоритми створення, ведення господарської діяльності, формування стратегій розвитку бізнес-асоціацій та їх місце в розвитку зовнішньоекономічних зв'язків, підтримці малого та середнього бізнесу тощо;
- розглянути світові моделі бізнес-асоціацій (англосаксонська, континентальна та змішана), встановити переваги та недоліки кожної з них. Розглядаючи моделі функціонування об'єднань підприємців з точки зору використання накопиченого досвіду для України, відмічено, що спроба копіювання якоїсь системи іншої країни неможлива і небажана. Модель функціонування бізнес-асоціацій повинна ґрунтуватися на політичних, економічних і соціальних особливостях розвитку країни;
- кількісно та якісно оцінити їх вплив на підприємницьке середовище України: загальна кількість офіційно зареєстрованих об'єднань коливається від 400 до 500; кількість дійсно працюючих не перевищує 200; низька якість роботи; діяльність спрямована на налагодження «горизонтальних» зв'язків між підприємцями;
- розкрити функції підприємницьких об'єднань у процесі забезпечення взаємодії із владою, бізнесом, громадськими організаціями та закордонними підприємствами;
- довести, що сфери діяльності об'єднань підприємців дуже близько корелюють з існуючими

напрямами інфраструктурної підтримки бізнесу: створення та забезпечення інформацією, кредитно-фінансова підтримка, передача прав власності, представлення інтересів підприємств, інноваційна діяльність, експертно-технічна діяльність, освіта та підвищення кваліфікації; що ще раз підкреслює особливу їх роль у системі інфраструктурного забезпечення підприємництва;

- встановити низький рівень розвитку бізнес-асоціацій, який є однією з причин недостатнього інфраструктурного забезпечення малого та середнього підприємництва, ключовими причинами чого є: високий ступінь тінізації діяльності малого і середнього бізнесу; відсутність культури та менталітету, необхідних для роботи бізнес-асоціації; відсутність довіри до бізнес-асоціацій; відносна незацікавленість влади в існуванні бізнес-асоціацій; застаріла законодавча база, що регламентує діяльність бізнес-асоціацій; слабка робота з членами асоціації, відсутність живого зв'язку між бізнес-асоціаціями та членами; неефективне управління всередині бізнес-асоціації; недостатність фінансових ресурсів на утримання подібних структур;

- запропонувати шляхи посилення ролі об'єднань підприємців в системі інфраструктури підприємництва, ключовим з яких є формування позитивного корпоративного іміджу бізнес-асоціацій як гаранту стабільного розвитку та загальнодержавного визнання.

Література

1. Чижиков Г.Д. Бізнес-асоціації в умовах інтеграції України в світове господарство : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. екон. наук : спец. 08.05.01 «Світове господарство і міжнародні економічні відносини» / Г. Д. Чижиков. – Донецьк, 2006. – 40 с.
2. Doner R. Business Associations and Economic Development: Why Some Associations Contribute More Than Others / R. Doner, B.R. Schneider // *Business and Politics*. – 2000. – Vol. 2. – P. 261–288.
3. Зудин А. Бизнес и ассоциации в странах Запада: опыт последних 30 лет. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.hse.ru/data/348/791/1239/Доклад.pdf>.
4. Рутковская И. Из истории развития зарубежных бизнес-ассоциаций [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.smb-support.ru/gop/2796>.
5. Лужанська Т. Підвищення спроможності галузевих/професійних громадських організацій як важливий фактор розвитку національного бізнесу / Т. Лужанська // Матеріали II Міжнародної конф. [«Членство України в СОТ: перспективи для національного малого та середнього бізнесу»]. 2008 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.wto.inform.org.ua/files/850.ppt
6. Ковалев А.М. Перспективные направления развития деятельности предпринимательских союзов в Российской Федерации / А.М. Ковалев // Вестник Российской академии естественных наук. Серия экономическая. – 2010. – № 2. – С. 40–44.
7. Пономарьова Л.С. Бізнес-асоціації в Україні як суб'єкти регуляторної політики та самоорганізації підприємництва [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2007-1-1/doc/2/15.pdf>.
8. Вишне夫斯基 Д.С. Механизм формирования бизнес-ассоциаций / Д.С. Вишне夫斯基 // Научный вестник ДГМА. – 2009. – № 1 (4Е). – С. 207–212.
9. Гурняк І.Л. Торгово-промислові палати у системі зовнішньоекономічних зв'язків України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.05.01 «Світове господарство і міжнародні економічні відносини» / І.Л. Гурняк. – Київ, 2004. – 24 с.
10. Биковець В. Вплив громадських об'єднань підприємців на становлення і розвиток малого та середнього бізнесу в Україні: регіональний аспект / В. Биковець // Економіка та держава. – 2007. – № 4. – С. 23–25.
11. Пилгрим М. Пособие по организации и роли систем торгово-промышленных палат / М. Пилгрим, Р. Мейер [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.iimba.ru/media/rolepalat.doc.
12. Olson M. Power and Prosperity: Outgrowing Communist and Capitalist Dictatorships / M. Olson. – New York, Basic Books, 2000. – 360 p.
13. Olson M. The Rise and Decline of Nations: Economic Growth, Stagflation and Social Rigidities/ M. Olson. – New Haven, Yale University Press, 1982. – 486 p.
14. Pyle W. Collective Action and Post-Communist Enterprise: The Economic Logic of Russia's Business Associations / W. Pyle // *Europe-Asia Studies*. – 2006. – № 58, p.491-521.
15. Плєсков М. Світова практика громадських об'єднань підприємців / М. Плєсков // Рейтинг. – 2006. – № 17. – С. 4–9.
16. Ляпин Д. Региональные программы малого бизнеса как основа демократических преобразований [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ics.org.ua/files/publications/pub/files/dlyapin_for_dnepropetrovsk_25072005.ppt
17. Антонюк Д.А. Узагальнена класифікація елементів інфраструктури підприємництва / Д.А. Антонюк // Вісник Запорізького національного університету. Економічні науки. – 2012. – № 4 (16). – С. 12–17.
18. Маккорд М. Анализ развития бизнес-ассоциаций в странах с переходным типом экономики и в странах переживших вооруженные конфликты [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

www.cipe.org/sites/default/files/publication-docs/093005_russian_0.pdf

19. Долгальова О.В. Удосконалення діяльності бізнес-асоціацій як невід'ємної складової інфраструктури підтримки підприємств малого бізнесу в Україні / О.В. Долгальова, В.В. Девятка [Електронний ресурс] // Економічний вісник НТУУ «КПІ». – Режим доступу : http://economy.kpi.ua/files/files/12_kpi_2008.pdf

References

1. Chizhikov G.D. Biznes-asotsiatsii v umovakh integratsii Ukraini v svitove gospodarstvo : avtoref. dis. na zdobuttya nauk. stupenya dokt. yekon. nauk : spets. 08.05.01 «Svitove gospodarstvo i mizhnarodni yekonomichni vidnosini» / G. D. Chizhikov. – Donetsk, 2006. – 40 s.
2. Doner R. Business Associations and Economic Development: Why Some Associations Contribute More Than Others / R. Doner, B.R. Schneider // Business and Politics. – 2000. – Vol. 2. – P. 261–288.
3. Zudin A. Biznes i assotsiatsii v stranakh Zapada: opyt poslednykh 30 let. [Elektronniy resurs] / Rezhim dostupu: <http://www.hse.ru/data/348/791/1239/Doklad.pdf>.
4. Rutkovskaya I. Iz istorii razvitiya zarubezhnykh biznes-assotsiatsiy [Elektronniy resurs] – 2005 // Rezhim dostupu: <http://www.smb-support.ru/rop/2796>.
5. Luzhanska T. Pidvishchennya spromozhnosti galuzevikh/profesinikh gromadskikh organizatsiy yak vazhliivy faktor rozvitu natsionalnogo biznesu / T. Luzhanska // Materiali II Mizhnarodnoi konferentsii «Chlenstvo Ukraini v SOT: perspektivi dlya natsionalnogo malogo ta serednogo biznesu» [Elektronniy resurs] – 2008 / Rezhim dostupu: www.wto.inform.org.ua/files/850.ppt
6. Kovalev A.M. Perspektivnyye napravleniya razvitiya deyatelnosti predprinimatelskikh soyuzov v Rossiyskoy Federatsii / A.M. Kovalev // Vestnik Rossiyskoy akademii yestestvennykh nauk. Seriya ekonomicheskaya. – 2010. – № 2. – S.40-44.
7. Ponomarova L.S. Biznes-asotsiatsii v Ukraini yak sub'ekti regulyatornoi politiki ta samoorganizatsii pidpriemnitstva / [Elektronniy resurs] / Rezhim dostupu: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2007-1-1/doc/2/15.pdf>.
8. Vishnevskiy D.S. Mekhanizm formirovaniya biznes-assotsiatsiy / D.S. Vishnevskiy // Nauchnyy vestnik DGMA. – 2009. – № 1 (4E). – S.207–212.
9. Gurnyak I.L. Torgovo-promislovi palati u sistemi zovnishnoyekonomichnikh zv'yazkiv Ukraini : avtoref. dis. na zdobuttya nauk. stupenya kand. yekon. nauk : spets. 08.05.01 «Svitove gospodarstvo i mizhnarodni yekonomichni vidnosini» / I.L. Gurnyak. – Kiiv, 2004. – 24 s.
10. Bikovets V. Vpliv gromadskikh ob'ednan pidpriemstv na stanovlennya i rozvitok malogo ta serednogo biznesu v Ukraini: regionalniy aspekt / V. Bikovets // Yekonomika ta derzhava. – 2007. – № 4. – S. 23-25.
11. Pilgrim M. Posobiye po organizatsii i roli sistem torgovo-promyshlennykh palat / M. Pilgrim, R. Meyer // [Elektronniy resurs] / Rezhim dostupu: www.iimba.ru/media/rolepalat.doc.
12. Olson M. Power and Prosperity: Outgrowing Communist and Capitalist Dictatorships / M. Olson. – New York, Basic Books, 2000. – 360 r.
13. Olson M. The Rise and Decline of Nations: Economic Growth, Stagflation and Social Rigidities/ M. Olson. – New Haven, Yale University Press, 1982. – 486 r.
14. Pyle W. Collective Action and Post-Communist Enterprise: The Economic Logic of Russia's Business Associations / W. Pyle // Europe-Asia Studies. – 2006. – № 58, p.491-521.
15. Pleskov M. Svitova praktika gromadskikh ob'ednan pidpriemstv / M. Pleskov // Reyting. – 2006. – № 17. – S. 4-9.
16. Lyapin D. Regionalnyye programmy malogo biznesa – kak osnova demokraticheskikh preobrazovaniy [Elektronnyy resurs] – 2005 // dostupno na sayte www.ics.org.ua/files/publications/pub/files/dlyapin_for_dnepropetrovsk_25072005.ppt
17. Antonyuk D.A. Uzagalнена klasifikatsiya yelementiv infrastrukturi pidpriemnitstva / D.A. Antonyuk // Visnik Zaporizkogo natsionalnogo universitetu. Yekonomichni nauki. – 2012. – № 4 (16). – S.12–17.
18. Makkord M. Analiz razvitiya biznes-assotsiatsiy v stranakh s perekhodnym tipom ekonomiki i v stranakh perezhivshikh vooruzhennyye konflikty [Elektronniy resurs] / Rezhim dostupu: www.cipe.org/sites/default/files/publication-docs/093005_russian_0.pdf
19. Dolgalova O.V. Udoskonalennya diyalnosti biznes-asotsiatsiy yak nevid'ємnoi skladovoi infrastrukturi pidtrimki pidpriemstv malogo biznesu v Ukraini/ O.V. Dolgalova, V.V. Devyatka [Elektronniy resurs] / Yekonomichniy visnik NTUU «KPI». – Rezhim dostupu: http://economy.kpi.ua/files/files/12_kpi_2008.pdf

Рецензія/Peer review : 26.7.2013 р.

Надрукована/Printed : 13.8.2013 р.

Рецензент: д.т.н., проф. проректор Запорізького інституту економіки та інформаційних технологій
Мокій А.І.